

Zamanın Kısa Tarihi

Hangi yıldayız dersiniz?
1999 mu?

Belki de aranızda 1998'i
henüz unutamamış,
1999'a alışamamış olanlarınız
vardır. Peki size 1419 yılındayız
desek, dahası Şubat ayında
tavşan yılına gireceğimizi
söylesek inanır mısınız?
Bunlar bir yana henüz
207 yılındayız desek?
Aslında şu anda 6235 yılındayız.
Kafanız daha fazla karışmadan
bunların nasıl olabildiğine bir
bakalım isterseniz...

Başlangıçta insanların üzerinde
büyük etkisi olan üç zaman birimi vardı.
Bu birimler gökbilim gerçeklerine
dayanıyordu. Bunlar gün, ay ve yıldır. Bunlar
içinde en kısası olan gün bile aslında uzun
bir zamandır. Bunun için de insanlar onu
daha küçük zaman bölümlerine ayırma
gereğini duydular. Böylece şafak,
gündoğumu, sabah, öğle, öğleden sonra,
günbatımı, alacakaranlık, akşam ve gece
kavramları çıktı ortaya.

Yıl, Dünya'nın Güneş çevresindeki bir
tam dolanım süresidir. Takvimlerin temelini yıl
oluşturur. Hemen hemen takvimlerin
tümünde aynı olan bazı yerleşik birimler
vardır. Takvimlerin hesap birimi gündür. Gün
bir anlamda zamanın doğal bir bölümüdür.
Bunun yanında günün eşit aralıklı
altbirimlere, sözelimi 24 saate bölünmesi
tümöyle yapaydır.

Zamanı ölçmek için kullandığımız ölçütlerin
hepsinin temelinde aslında gök cisimleri
ve göksel olaylar bulunur. Gerçekte
zamanımızı Güneş'e, Ay'a, gezegenlere
ya da yıldızlara bakarak belirlememiz eski
insanlardan bize kalan bir miras. Ne var ki
atalarımızın zamanı nasıl hesapladıklarını
çok da net olarak bilmiyoruz. Bu konuda
fazla hassas olmadıklarını söyleyebiliriz
yalnızca. Eski uygarlıkların çoğu tarıma
dayalıydı. Bir süre sonra bu insanlar zamanı
hesaplamaya, özellikle de hasat zamanını
çok iyi belirlemeye gereksinim duydular.
Öte yanda yıldızlara bakarak bilinmeyen
haber verdiği iddia edilen şamanların
ya da kabile büyücülerinin işlerinden biri
de yıldızların konumuna bakarak tohum
atma, tarlayı çapalama ya da ekinleri
biçme zamanının geldiğini insanlara
söylemekti. Böylece yılın belli zamanlarını
hesaplama ve ilkel bir takvim yapma işini
ilk kez bu şamanlar gerçekleştirmiş oldular.

Eski Mısırlılar ve Babililer gökteki yıldızlara
bakarak yıllarını hesaplıyorlardı. Bir yılı
12 aya bölmüşlerdi. Bugün zamanı
ölçerken kullandığımız 12'li sistem o
dönemden kalmadır. Zamanla ilgili
ölçülerin hepsi
12 ve 12'ye bölünebilen sayılardan
oluşturmuştur. Sözelimi Bir yıl 12 ay,
bir gün 24 saat, bir saat 60 dakika ve
bir dakika da 60 saniyedir. Eski Mısırlılar
gökyüzünü 12 parçaya ayırmışlardı

Takvimler yüzyıllar boyu insanlar için büyük önem taşıdı. Tohum atma mevsimini, ekinlerin ne zaman olgunlaşacağını, harman zamanını doğru bilmek için takvimleri kullandılar. Bu takvimlerden biri de resimlerini gördüğünüz "Çobanların Takvimi"dir.

parçaların her birine bakarak Güneş'in ve yıldızların konumunu hesaplıyorlardı. Başlangıçta Ay'ın hareketlerine göre düzenledikleri takvimlerini zamanla yıldızlara göre ayarladılar. Mısırlılar Sirius yıldızının her 365 günde bir ufukta yükselmeye başladığını ve bu olduğunda Nil nehrinin taşıdığını gözlemlemişlerdi. Bu gözlemlerine dayanarak takvimler yaptılar. Onların yaptığı bu takvimler günümüz takvimlerinin atalarıdır. Mısırlılar bu takvimleri ilk kullandıklarında yıl MÖ 4236'ydı. Bu tarih zamanı ölçmenin ne kadar öznel bir şey olduğunu gösteriyor bize. Bugün kullandığımız Gregoryen takvime göre 1999 yılındayız ve 2000 yılına

girmeyi dört gözle bekliyoruz. Oysa Mısırlıların kullandığı ilk takvimi kullanmaya devam etseydik, bugünü 6235 yılı olarak kabul edecektik ve 2000 yılına binyıllar önce girmiş olacaktık.

Bugün dünyada en yaygın kullanılan takvim, Gregoryen takvimidir. Gregoryen takviminin kökeni Roma Cumhuriyet takvimine dayanır. Roma Cumhuriyet takvimi toplam 355 gün uzunluğundaki 12 aydan oluşuyordu. Bu bir ay takvimi idi ve 365 gün 6 saatlik güneş yılından 10 gün 6 saat daha kısaydı. Bugün bizim 4 yılda bir Şubat ayına bir gün eklememiz gibi, Romalılar da Şubat'ın sonuna iki yılda bir artık ay eklemeyi tasarladılar. Böylece yıllarını mevsimlere uygun hale getirebileceklerdi. Ama hem ihmal hem de politik kaygılar yüzünden eklemeler düzenli olmaktan çıktı ve sonunda takvim

kullanılamaz hale geldi. Bunun üzerine MÖ 46 yılında Roma İmparatoru Julius Caesar yeni bir takvim hazırlanması görevini İskenderiyeli gökbilimci Sosigenes'e verdi. Sosigenes karışıklıkların önlenmesi için ay takviminin bırakılarak yerine güneş takviminin uygulanmasını önerdi. Ay yılının sorun yaratmaması için dört yılda bir Şubat ayının sonuna eklenen artık günü uygulayan ilk kişi de yine Sosigenes'tir. Böylece Jülyen takvimi yapılmış ve 1600 yıl boyunca da kullanılmıştı. Ama bu süre boyunca 365,25 günlük Jülyen yılı ile 365,2421 günlük güneş yılı arasındaki uyumsuzluk önemli hataların birikmesine yol açtı. Her yıl 11 dakika 14 saniye olarak biriken bu farkın boyutu 1545'te tam on güne ulaşmıştı. Bu durumun düzeltilmesi için çalışmalar yapıldıysa da 1572 yılına kadar sonuç alınamadı. Bu tarihte Papa 2. Gregor yeni bir takvim hazırlaması için Christopher Clavius'u görevlendirdi. Christopher Clavius'un çalışmalarıyla yeni bir takvim yürürlüğe kondu. Bu takvim bugün bizim kullandığımız takvimdir. Bu takvime göre yılın başlangıcı olarak 1 Ocak günü kabul edilmiştir.

Gregoryen takvim adı verilen bu takvim dünyanın her yerinde aynı anda kabul edilmemiştir. Atatürk devrimleriyle birlikte ülkemizde kullanılmaya başlayan bu takvim, 19. yüzyılda bile kimi Avrupa ülkelerinde kabul edilmemişti.

Kimi ülkelerin kullandığı zaman birimleri ise daha değişiktir. Sözelimi Arap ülkelerinin bazılarında Hz. Muhammed'in Mekke'den Medine'ye göç ettiği tarih olan MS 622 yılını başlangıç kabul eden Hicri takvim kullanılmaktadır.

Fransız devriminden sonra, Fransa'da Devrim takvimi adı verilen bir takım kullanılmaya başlamıştı. Bu

Takvimleri kullanmaya ilk başlayanlar Babilililerdi. Babilililer Güneş'in ve Ay'ın hareketlerine bakarak bir yılı on iki zaman dilimine ayırdılar. Günümüzde bir yılın 365 gün ve bir günün 24 saat olmasının temelinde Babilililerin kullandığı takvimler vardır.

Dünyada kullanılan en ilginç takvimlerden biri de Çinlilerin kullandığı on iki hayvanlı takvimdir. Bu takvim günümüzde hala kullanılıyor olsaydı 1999 yılı "Tavşan Yılı" olacaktı.

takvim Hz. İsa'nın doğduğu yılı değil de Fransız devriminin yapıldığı yılı başlangıç olarak kabul ediyordu. 1792 yılında başlayan takvim, bu yılı 1 olarak kabul ediyordu. Devrim takvimi yalnızca 14 yıl boyunca kullanıldı. Ama bugün bu takvim dünyaya yayılmış olsaydı şu anda 207 yılında olacaktık, 21. yüzyıla girmeyi bir kenara bırakın, 3. yüzyıla yeni girmiş olacaktık.

Eski Çin'de kullanılan hayvanlı takvim 12 hayvandan oluşuyordu. Buna göre yıllar fare, öküz, kaplan, tavşan, ejder, yılan, at, koyun, maymun, tavuk, köpek, domuz olarak sıralanır ve her 12 yılda bir başa döner. Buna göre 1999'un Ocak ayı sonunda kaplan yılı bitiyor ve tavşan yılına giriyoruz, 2000 yılı ise ejder yılı olacak.

Gökhan Tok